

Εκκλησία και Πολιτική (Γεώργιος Μαντζαρίδης, Ομότιμος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.)

Categories : [ΚΟΙΝΩΝΙΑ](#)

Date : 27 Απριλίου, 2022

Τα μέλη της Εκκλησίας είναι φυσικό να ενδιαφέρονται για την πολιτική ζωή και να φροντίζουν για την αντιμετώπιση και επίλυση των προβλημάτων της, είτε ως απλοί πολίτες είτε ως εκπρόσωποι και διαχειριστές των κρατικών εξουσιών. Άλλωστε και η αδιαφορία για την πολιτική αποτελεί κάποια μορφή πολιτικής τοποθέτησής. Η τοποθέτηση μάλιστα αυτή υποβαθμίζει περισσότερο την πολιτική ζωή.

Εκφραστικός είναι ο μύθος των δένδρων που παρουσιάζεται στο βιβλίο των Κριτών. Κατά τον μύθο αυτόν τα δένδρα θέλησαν κάποτε να χρίσουν βασιλιά. Απευθύνθηκαν στην ελιά, αλλά εκείνη απέρριψε την πρόταση λέγοντας ότι δεν μπορεί να εγκαταλείψει την λιπαρότητά της, με την οποία τιμώνται Θεός και άνθρωποι. Με ανάλογες δικαιολογίες απέρριψαν την πρόταση η συκιά και η άμπελος. Τελικώς τα δένδρα απευθύνθηκαν στην αγκαθιά. Αυτή δέχθηκε πρόθυμα το χρίσμα υποβιβάζοντας έτσι την ποιότητα της εξουσίας^[1].

Η αποφυγή της πολιτικής εξουσίας από τους αξίους αφήνει την διαχείριση της στους φαύλους. Και όταν οι φαύλοι δεν είναι μόνο μεμονωμένα πρόσωπα αλλά και ευρύτερα κυκλώματα ή όργανα σκοτεινών δυνάμεων, που συνήθως υπερβαίνουν τα όρια των εθνικών κρατών και ενεργούν ανεξέλεγκτα, το πρόβλημα γίνεται οξύτερο. Ιδιαίτερα στην εποχή μας η εμπειρία αυτή έγινε πολύ οδυνηρή. **Από την άλλη πλευρά η ανάμιξη των αξίων στην πολιτική με την σημερινή απαξίωσή της γίνεται προβληματική, ενώ η σύσταση Χριστιανικών κομμάτων ή πολύ περισσότερο η σύνδεση της Εκκλησίας με πολιτικούς σχηματισμούς δεν μπορεί θεολογικά να δικαιολογηθεί.** Άλλωστε και προσπάθειες που έγιναν παλαιότερα, όπως και κατά την μεταπολεμική περίοδο, για τη σύσταση Χριστιανικού κόμματος είχαν πενιχρά αποτελέσματα και δεν ευοδώθηκαν.

Φυσικό βέβαια είναι να προτιμούν οι Χριστιανοί τη διαχείριση της πολιτικής εξουσίας από πιστούς ανθρώπους. Αλλά και αυτό δεν είναι απόλυτο. **Η πολιτική αναφέρεται στην τακτοποίηση των κοσμικών πραγμάτων και απαιτεί ειδικές ικανότητες, όπως και χειρισμούς, που δεν προϋποθέτουν οπωσδήποτε την Χριστιανική πίστη ή ακόμα και δεν συμβιβάζονται με**

αυτήν, αλλά μπορούν να υπάρχουν σε κάθε άνθρωπο. Είναι άλλωστε γνωστό ότι οι **Χριστιανοί των πρώτων αιώνων απέφευγαν να αναλαμβάνουν κοσμικές εξουσίες, γιατί τις θεωρούσαν ασυμβίβαστες προς τον κύριο στόχο τους**. Όπως σημειώνει ο Ωριγένης, οι πιστοί προτιμούσαν να αφιερώνουν τον εαυτό τους «**θειοτέρα και αναγκαιότερα λειτουργία Εκκλησίας Θεού επί σωτηρία ανθρώπων**»^[2].

Η ιδιότητα του καλού Χριστιανού δεν συνεπάγεται οπωσδήποτε και επιτυχία στην άσκηση της πολιτικής εξουσίας. Η επιτυχία αυτή δεν προϋποθέτει την Χριστιανική πίστη. Όπως παρατηρεί ο άγιος Νικόλαος Καβάσιλας, η ανθρώπινη ζωή κινείται σε δύο επίπεδα: στο επίπεδο της εγκοσμιότητας και στο επίπεδο της αιωνιότητας. Σκοπός της πολιτικής εξουσίας είναι να ρυθμίζει την εγκόσμια ζωή και όχι την μέλλουσα. Όπως οι κυβερνήτες των πλοίων φροντίζουν για τους ταξιδιώτες μόνο όσο διαρκεί το ταξίδι, χωρίς να θεωρούν υποχρέωσή τους να ενδιαφερθούν και για την τακτοποίησή τους μετά την αποβίβαση από το πλοίο, έτσι και αυτοί που ρυθμίζουν την πολιτική ζωή των ανθρώπων δεν θεωρούν ως καθήκον τους να ενδιαφερθούν για την αιώνια ευδαιμονία τους. Γι' αυτό, προσθέτει, οι άνθρωποι που ανταποκρίθηκαν με επιτυχία στα πολιτικά μόνο πράγματα συμβαίνει να φεύγουν από τον κόσμο αυτόν γεμάτοι με μύρια κακά, κι ενώ τιμήθηκαν εδώ για την πολιτική ικανότητά τους, εκεί να συγκαταλέγονται με τους χειρότερους και να καταδικάζονται^[3].

Στο επίπεδο αυτό κινείται και **το εκκοσμικευμένο κράτος. Σκοπός του δεν είναι η νοσηματοδότηση της ανθρώπινης ζωής. Αυτή πραγματοποιείται στην Εκκλησία. Σκοπός του κράτους είναι να φροντίσει για την ασφάλεια και την ευημερία των πολιτών του. Και ο σκοπός αυτός επιδιώκεται με πολιτικές ενέργειες και ρυθμίσεις, που έχουν συμβατικό χαρακτήρα και είναι φυσικό να αναπροσαρμόζονται μέσα στον διαρκώς μεταβαλλόμενο κόσμο**.

Οι φορείς της κρατικής εξουσίας οφείλουν να σέβονται τη διαχρονική συλλογική συνείδηση της κοινωνίας που κυβερνούν και να μην κινούνται ανεξάρτητα ή πολύ περισσότερο ενάντια προς αυτήν. Αντίθετα μάλιστα οφείλουν να εμπνέονται από αυτήν και να καταξιώνουν τη δυναμική της, γιατί μόνον έτσι την υπηρετούν και την προάγουν. Ο σεβασμός προς τους θεσμούς, την παράδοση και τη διαχρονική συνείδηση κάποιας κοινωνίας είναι σεβασμός προς την ίδια την κοινωνία. Όπως και από την άλλη πλευρά η διάβρωση και η αλλοίωσή τους με αυθαιρεσίες και πολιτικές μεθοδεύσεις, είναι διάβρωση και αλλοίωση της ίδιας της κοινωνίας. Πρόοδος δεν είναι η καταστροφή ή η περιφρόνηση του παρελθόντος, αλλά η εποικοδόμηση και η δυναμική προέκταση προς το μέλλον.

Ο εκσυγχρονισμός των κοινωνικών θεσμών από μηδενική βάση δεν μπορεί να είναι

προοδευτικός. **Η πρόοδος προϋποθέτει «οδό» που έχει ήδη διανυθεί.** Και οποιαδήποτε «πρόοδος» που αγνοεί ή περιφρονεί την οδό που έχει διανυθεί από την κοινωνία, μπορεί ίσως να είναι ενδιαφέρουσα ή και ελκυστική, όχι όμως και προοδευτική με την πραγματική σημασία της λέξεως. Βέβαια η πρόοδος πρέπει να συμβαδίζει και με την άρση των αυθαιρεσιών και αδικιών του παρελθόντος. Ο εκσυγχρονισμός όμως από μηδενική βάση αποδεικνύεται μυωπικός και χιμαιρικός, γιατί δεν μπορεί να προσληφθεί και να αφομοιωθεί οργανικά από μία ζωντανή κοινωνία. Το φυσικότερο αποτέλεσμα του είναι να προκαλέσει ή να συντηρήσει κοινωνικές στρεβλώσεις και διχασμούς που εμποδίζουν μία δημιουργική πρόοδο. Αντιθέτως, όταν ο εκσυγχρονισμός αξιοποιεί την υπάρχουσα θετική δυναμική της λαϊκής συνειδήσεως, αποδεικνύεται δημιουργικός και ενοποιητικός. Αυτό μαρτυρείται και από τις προσπάθειες σύγχρονων πολιτικών προσωπικοτήτων, που κατόρθωσαν να βοηθήσουν ή και να ανορθώσουν κυριολεκτικά τον τόπο τους **ξεκινώντας από την ιδιοσυστασία και την παράδοση της κοινωνίας τους.**

Η Εκκλησία συνδέεται διαχρονικά με την παράδοση της κοινωνίας του πληρώματός της. Έτσι έχει εκ των πραγμάτων και την πολιτική της διάσταση, που γίνεται ακόμα πιο σημαντική και πιο επίκαιρη μέσα στη διαδικασία της σύγχρονης παγκοσμιοποίησης. Άλλωστε και η μακροβιότερη κυβέρνηση ή πολιτική παράταξη σε οποιαδήποτε περιοχή του κόσμου έχει συντριπτικά μικρότερο παρελθόν από αυτό που διαθέτει η Εκκλησία στην ιστορία της. Το πρόβλημα βέβαια εδώ είναι οι σχέσεις που δημιουργούνται με την πολιτική. Και **η αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού από την πλευρά της Εκκλησίας δεν μπορεί να είναι πολιτική αλλά θεολογική, ή ακριβεστέρα ποιμαντική.**

Ο Χριστιανισμός δεν περιφρονεί την πολιτική, αλλά και δεν μπορεί να συσχηματίζεται με αυτήν. Η τοποθέτησή του απέναντι στην πολιτική ορίζεται και από τον χώρο που αναγνωρίζει σε αυτήν: **«Τα Καίσαρος Καίσαρι και τα του Θεού τω Θεώ»^[4].** Η αρχή αυτή έχει κεφαλαιώδη σπουδαιότητα όχι μόνο για την θρησκευτική αλλά και για την πολιτική ζωή. **Η παρουσία της Εκκλησίας έχει μεγάλη σπουδαιότητα για την πολιτική ζωή, γιατί εμποδίζει το κράτος να παραβιάζει την αρχή της εκκοσμικεύσεώς του και να γίνεται ολοκληρωτικό. Αυτό βέβαια απαιτεί αντίστοιχα και από την Εκκλησία να μην παραβιάζει την δική της αρχή και να καθίσταται πολιτική εξουσία.**

Από Ορθόδοξη θεολογική σκοπιά δεν υπάρχει πολιτικός Χριστιανισμός. Αν άλλες Χριστιανικές ομολογίες ευνόησαν τη σύσταση Χριστιανικών κομμάτων, η Ορθόδοξη Εκκλησία δεν το έπραξε. Η εντολή του Χριστού **«αγαπάτε τους εχθρούς υμών»**, γράφει ο Γέροντας Σωφρόνιος, **«δεν επιτρέπει καθόλου να υποβιβάσουμε το ευαγγέλιο στο επίπεδο της αδελφοκτόνου διαιρέσεως**

των υλικών αγαθών... Μπορούμε όμως να ελέγξουμε την αδικία, ζώντας με ένταση, για να φυλάξουμε τη δικαιοσύνη προς όλους, και το κάνουμε, όταν βλέπουμε όφελος από τον λόγο μας»^[5].

Μέσα στο κλίμα αυτό γίνεται εύκολα κατανοητό, γιατί και η λεγόμενη «πολιτική θεολογία» του δυτικού Χριστιανικού κόσμου δεν βρήκε σημαντική απήχηση σε Ορθόδοξο έδαφος^[6]. Όπως εύστοχα παρατηρήθηκε, στην «πολιτική θεολογία» διακρίνεται «ένα είδος μειονεξίας της Χριστιανικής πίστης μέσα στο εκκοσμικευμένο περιβάλλον των δυτικών κοινωνιών. Σ' ένα κόσμο, όπου η πολιτική πράξη παίρνει τις διαστάσεις της άμεσης δυνατότητας του ανθρώπου να πλάσει με τα ίδια του τα χέρια την ιστορική του μοίρα και το μέλλον του, η Χριστιανική πίστη μοιάζει ανώφελη και δίχως "αποτελεσματικότητα"»^[7]. Κάτι ανάλογο παρατηρείται και στο θεσμικό επίπεδο της Εκκλησίας. **Όταν η Εκκλησία λησμονεί την Αποστολή της και συρρικνώνεται σε εξειδικευμένο θρησκευτικό θεσμό, τότε αισθάνεται την ανάγκη να δικαιωθεί σε κοινωνικό επίπεδο και προτάσσει το φιλανθρωπικό ή το κοινωνικό της έργο.** Το φαινόμενο αυτό είναι ευδιάκριτο και στον Ορθόδοξο χώρο^[8]. **Το φιλανθρωπικό και κοινωνικό έργο της Εκκλησίας διατηρεί τη γνησιότητα, αλλά και την ταυτότητά του, όταν εκφράζει το λειτουργικό και διακονικό της πνεύμα. Ακριβέστερα, όταν ασκείται ως λειτουργία μετά την Λειτουργία.**

Αυτά βεβαίως δεν εμποδίζουν τα μέλη της Εκκλησίας να κατέρχονται στην πολιτική και να αναλαμβάνουν πολιτικά αξιώματα. Άλλωστε και Ορθόδοξοι Ιεράρχες σε έκτακτες περιπτώσεις ανέλαβαν «κατ' οικονομίαν» πολιτικά αξιώματα και άσκησαν πολιτική εξουσία για να βοηθήσουν τον λαό. Αλλά και πάντοτε η Εκκλησία δεν αδιαφορεί για την πολιτική. Ιδίως μάλιστα μέσα στο πλαίσιο των σχέσεων της συναλληλίας της με το κράτος οφείλει να συνεργεί στην πολιτική ζωή και με την θεσμική της παρουσία να εκφέρει, όταν υπάρχει ανάγκη, πολιτικό λόγο. Και ο λόγος της αυτός γίνεται ουσιαστικός και δραστικός, όταν εκφέρεται **ως λόγος διακονικός και όχι εξουσιαστικός· ως λόγος αληθείας και δικαιοσύνης, ανεξάρτητος από πολιτικές υστεροβουλίες και σκοπιμότητες.**

Η εκφορά του λόγου αυτού υπαγορεύεται από την παράδοση της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Ιδιαίτερα μέσα στη σύγχρονη διγλωσσία και υποκρισία ο εκκλησιαστικός λόγος για πολιτικά πράγματα πρέπει να αρθρώνεται με καθαρότητα και παρρησία. Χωρίς να λησμονείται καθόλου ο κύριος σκοπός της Εκκλησίας, **χωρίς να παραθεωρείται η εσχατολογική της προοπτική, χρειάζεται να προσφέρεται η μαρτυρία της στην καθημερινή πραγματικότητα.**

Η «πολιτεία» των Αγίων, όπως και όλων των μελών της Εκκλησίας, εκδιπλώνεται μέσα στην κοινή ανθρώπινη πολιτεία, όπου και καλείται η Εκκλησία, όπως και κάθε πιστός, να ενεργήσει ως άλας και φως^[9]. Η «πολιτεία» αυτή **μπορεί να εμπνεύσει**

την επίγεια πολιτεία, αλλά και να συμβάλει στην μεταπολιτική θεώρησή της.

Η προσπάθεια της πολιτικής εξουσίας να νοηματοδοτήσει την ανθρώπινη ζωή σφετεριζόμενη τον χώρο της Εκκλησίας ή και χρησιμοποιώντας την Εκκλησία ως όργανό της οδηγεί στον ολοκληρωτισμό. Αλλά και η αποτυχία στην πρόσδοση νοήματος και σκοπού ζωής, όπου εκ των πραγμάτων οδηγεί μία τέτοια προσπάθεια της πολιτικής εξουσίας, καταλήγει στον ευτελισμό των αρχών και των αξιών που προβάλλονται και καλλιεργεί τον αμοραλισμό και την αναρχία. Έτσι γίνεται προφανής η σπουδαιότητα της Εκκλησίας για τον περιορισμό της πολιτικής εξουσίας στις αρμοδιότητές της. Η ζωντανή παρουσία της Εκκλησίας στην κοινωνική ζωή απομακρύνει τους κινδύνους του ολοκληρωτισμού και της αναρχίας. Όταν όμως μεταβάλλεται η ίδια σε όργανο της πολιτικής εξουσίας, δεν παραμορφώνει μόνο τον εαυτό της αλλά και την πολιτική ζωή. **Η πραγματική βοήθεια της Εκκλησίας προς τους πολίτες και την πολιτική προσφέρεται, όταν παραμένει πολιτικώς αδέσμευτη και πνευματικώς δυνατή.**

Η Εκκλησία είναι «ενώσεως και συμφωνίας όνομα»^[10]. **Σκοπός της είναι να προσεγγίζει τον κόσμο όχι προσχωρώντας στις διαιρέσεις του, αλλά προσκαλώντας τον σε ενότητα πέρα από τις πολιτικές και κομματικές του διαιρέσεις. Όσο η Εκκλησία διατηρεί την ταυτότητά της, δεν μερίζεται ούτε μερίζεται, αλλά ενοποιεί και ανακαινίζει.** Γι' αυτό η Αποστολή της και σε καθαρώς κοινωνικό επίπεδο είναι μοναδική και αναντικατάστατη. **Διανοίγει στην κοινωνία και τα μέλη της τον χώρο της καταλλαγής και της συνεργασίας**, καθιστώντας δυνατή μία ουσιαστικότερη και διαρκέστερη επανάσταση· την δημιουργική **επανάσταση του πνεύματος**.

Τα κόμματα προϋποθέτουν διαιρέσεις. Οποιοδήποτε πολιτικό κόμμα, όσο και αν εμπνέεται από το πνεύμα του Χριστιανισμού, δεν μπορεί να διεκδικεί το Χριστιανικό όνομα, φορέας του οποίου είναι η Εκκλησία. Αλλά και αυτή δεν μπορεί να ταυτίζεται με την πολιτική εξουσία ή να γίνεται όργανό της, χωρίς να έρχεται σε αντίθεση προς την φύση και την Αποστολή της^[11]. **Η Εκκλησία δεν περιορίζεται στην εγκοσμιότητα. Η προσήλωση στην εγκοσμιότητα φαλκιδεύει τον σκοπό και περιορίζει την ελευθερία της.**

Όλοι οι άνθρωποι και όλα τα πράγματα μπορούν να ενταχθούν στην Εκκλησία, όχι όμως και να την εκπροσωπήσουν ή να την υποκαταστήσουν. Από την άλλη πλευρά, αν σε βασικούς θεσμούς, όπως ο γάμος, η οικογένεια ή το κράτος, η Εκκλησία δεν αποδίδει απόλυτη δεσμευτική αξία για τον άνθρωπο, πολύ φυσικότερο είναι να μην αποδίδει τέτοια αξία στα κόμματα. Όπως όμως η οικογένεια, το έθνος ή το κράτος, έτσι και τα κόμματα μπορούν με αναφορά στην Εκκλησία να γίνουν αφορμές προσεγγίσεως των ανθρώπων μεταξύ τους· αυτό ισχύει περισσότερο για τον ελληνικό αλλά και ευρύτερα για τον Ορθόδοξο χώρο, όπου η **Εκκλησία δεν έπαυσε**

να είναι, έστω και τυπικά, ο μόνος συνδετικός παράγοντας της κοινωνικής ζωής και φορέας του διαχρονικού πνεύματός της.

Τα κόμματα προσεγγίζουν ανθρώπους με κοινές πολιτικές επιδιώξεις και συναφείς κοινωνικο-οικονομικούς προσανατολισμούς, ενώ οι διαφορές τους δημιουργούν προστριβές και αντιθέσεις. **Οι πιστοί με την παρουσία τους στα διάφορα κόμματα μπορούν να συμβάλουν στην αρμονική ενότητα του συνόλου. Ο κίνδυνος όμως για τους ίδιους είναι μήπως θυσιάσουν στο κόμμα την εκκλησιαστική τους συνείδηση.** Και ο κίνδυνος αυτός εντείνεται, όταν τα κόμματα σκληραίνουν και ελέγχουν ασφυκτικά το κράτος και την κοινωνική ζωή, ενώ και εκείνα με την σειρά τους ελέγχονται, ίσως ασφυκτικότερα, από κέντρα τοπικής ή και παγκόσμιας εξουσίας.

Ο νεοφιλελευθερισμός, που χαρακτηρίζεται ως ιδεολογία της παγκοσμιοποίησης και αποτελεί μετανεωτερική μετεξέλιξη του καπιταλισμού, δεν έπαυσε και στην μετεξέλιξή του να διατηρεί το «πνεύμα του καπιταλισμού». **Το πνεύμα όμως του νεοφιλελευθερισμού, που είναι πνεύμα άκρατου ατομισμού, έρχεται σε αντίθεση προς το κοινοβιακό πνεύμα της Ορθοδοξίας.** Εδώ βρίσκεται και μια μόνιμη αίτια δυσαρμονίας των Ορθοδόξων λαών με τους λαούς του δυτικού κόσμου και κυρίως του προτεσταντικού.

Το πνεύμα των Ορθοδόξων λαών δεν εναρμονίζεται με το ατομοκρατικό δυτικό πνεύμα. Η Ορθοδοξία συμβάδιζε διαχρονικά με τον κοινοτισμό που επικρατούσε στην Νοτιοανατολική Ευρώπη και την Εγγύς Ανατολή, ενώ με την σύμπραξή της αναπτύχθηκε ο πολύμορφος και πολύπλευρος κοινοτισμός του αποδήμου Ελληνισμού^[12]. Το πνεύμα αυτό βρίσκεται πλησιέστερα προς το κολλεκτιβιστικό πνεύμα του σοσιαλισμού ή του κομμουνισμού. Γι' αυτό άλλωστε και τα καθεστώτα αυτά βρήκαν προσφορότερο έδαφος στις παραδοσιακά Ορθόδοξες χώρες. Παραταύτα ούτε το κολλεκτιβιστικό αυτό πνεύμα επιδοκιμάστηκε ή έγινε αποδεκτό, όπως απέδειξαν και τα πράγματα.

Το κοινοβιακό πνεύμα της Ορθοδοξίας δεν εκφράζεται με τον κολλεκτιβισμό αλλά με την ομοψυχία, που αποτυπώθηκε με τον πληρέστερο τρόπο στο πρωτοχριστιανικό κοινόβιο^[13]. Το πνεύμα αυτό δεν καλλιεργείται με την αναφορά σε κάποιον εξωτερικό σκοπό ή με την επιδίωξη κάποιας αντικειμενικής ωφέλειας, αλλά βιώνεται σε επίπεδο προσώπων ως αυτοσκοπός. **Ο κολλεκτιβισμός δεν δημιουργεί ομοψυχία, αλλά αποτελεί μία διαφορετική μορφή ατομισμού. Όπως εύστοχα επισημάνθηκε, «ο κολλεκτιβισμός αγνοεί τον πλησίον, με την ευαγγελική σημασία της λέξεως, και είναι η συγκέντρωση των απομεμακρυσμένων ατόμων... Αγνοεί την άξια του προσώπου»^[14].**

Ο καπιταλισμός και ο κομμουνισμός δεν περιορίζονται μόνο στην διάρθρωση και την προώθηση της οικονομίας, αλλά εκφράζουν και μία ατομοκεντρική ιδεολογία που τείνει να προσομοιωθεί με θρησκεία. Ιδίως μάλιστα ο κομμουνισμός εντάσσεται στα όρια της εκκοσμικευμένης θρησκείας. Αν πάλι σήμερα άρχισε να γίνεται λόγος για μεταεκκοσμίκευση, αυτή δεν εκλαμβάνεται ως επιστροφή στην μη εκκοσμικευμένη θρησκεία, αλλά ως προσπάθεια επανενεργοποίησης ή ακριβεστέρα ως αποδοχή της επανενεργοποίησης της θρησκείας στον δημόσιο χώρο^[15].

Στην εποχή μας, μέσα στο κλίμα του νεοφιλελευθερισμού και της παγκοσμιοποίησης, το λεγόμενο κράτος δικαίου, όπως και το κράτος προνοίας, αποδυναμώνονται μέχρι αφανισμού. Η ύπαρξη υπερεθνικών κέντρων που ελέγχουν σε μεγάλο βαθμό την οικονομία, την πληροφόρηση, την διαμόρφωση της κοινής γνώμης και τις πολιτικές εξελίξεις, μειώνει την σπουδαιότητα των εθνικών κρατών και των κυβερνήσεών τους. Αποδυναμώνονται τα εθνικά κράτη, αφαιρούνται εθνικά δικαιώματα, δεσμεύονται νευραλγικές κρατικές αρμοδιότητες και προωθείται η ομογενοποίηση και ο εκλεπτυσμένος ή ο απροκάλυπτος ολοκληρωτισμός. Τα μέσα του κράτους κατά την άσκηση της οποιασδήποτε κοινωνικής ή άλλης πολιτικής περιορίζονται ή και εκμηδενίζονται. Έτσι αποδεικνύεται όλο και περισσότερο η αδυναμία του να βοηθήσει την κοινωνία και τους πολίτες του.

Από την άλλη πλευρά ζωτικά προβλήματα των πολιτών που συνδέονται με την διαβίωση ή και την επιβίωσή τους, όπως είναι η υγεία, η παιδεία, η εργασία, η κοινωνική ασφάλεια, το περιβάλλον, όχι μόνο δεν επιλύονται, αλλά και διογκώνονται. Γίνεται όμως φανερό ότι οι εξελίξεις αυτές μακροχρόνια είναι διαλυτικές για το σύνολο της κοινωνίας και καταστροφικές για ολόκληρη την ανθρωπότητα. Έτσι η χίμαιρα της παγκοσμιοποίησης φέρνει στο προσκήνιο της επικαιρότητας την αναζήτηση της παγκοσμιότητας, που επαγγέλλεται η Ορθοδοξία.

Η παγκοσμιότητα δεν έχει κολλεκτιβιστικό αλλά προσωποκεντρικό χαρακτήρα. Δεν θυσιάζει το πρόσωπο στην κοινωνία, αλλά βλέπει στο κάθε πρόσωπο ολόκληρη την κοινωνία. Το τελευταίο αυτό στοιχείο, που κατορθώνεται με την απεριόριστη διάνοιξη του προσώπου στην οριζόντια και την κατακόρυφη κοινωνικότητα, διαφοροποιεί την Ορθόδοξη θέση από την πρόταση κάθε κοινοτικού πολιτικού συστήματος^[16]. Είναι όμως προφανές ότι αυτό δεν είναι πρωτίστως θέμα αλλαγής πολιτικού συστήματος αλλά παιδείας και αγωγής.

Από εδώ μπορεί να προέλθει μια όντως προοδευτική και δημιουργική πνοή στην πολιτική, που θα εκφράζει το «πνεύμα της Ορθοδοξίας»· στην πολιτική, που θα

παύσει να περιφρονεί ή και να καταπολεμεί ως αντιδραστική την Ορθοδοξία, αλλά θα προσεγγίζει και θα κατανοεί, ως ένα τουλάχιστο βαθμό, το **κοινοβιακό της πνεύμα**. Η μετανεωτερικότητα με το τέλος των ιδεολογιών πρέπει μάλλον να διευκολύνει ένα τέτοιο εγχείρημα.

1. Βλέπε Κριτ. 9, 8-15.
2. ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ, *Κατά Κέλσου* 8, 75.
3. ΚΑΒΑΣΙΛΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ, *Κατά Τοκιζόντων*, PG 150, 745Αβ.
4. *Ματθαίος* 22, 21.
5. Αρχιμ. ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ(ΣΑΧΑΡΩΦ), [*Το μυστήριο της Χριστιανικής ζωής*](#), Έσσεξ Αγγλίας 2011, σ. 235-6.
6. Βλέπε ΚΑΛΑΪΤΖΙΔΗ Π., «Ορθοδοξία και πολιτική θεολογία», στο *Βιβλική θεολογία της απελευθέρωσης, Πατερική θεολογία και αμφισημίες της νεωτερικότητας*, Ίνδικτος, Αθήναι 2012, σ. 48 κ. Ε.
7. ΓΙΑΝΝΑΡΑ Χ., *Κεφάλαια πολιτικής θεολογίας*, Παπαζήσης, Αθήνα 1976, σ. 9.
8. Για την εικόνα που παρουσιάζει η Εκκλησία στον ελλαδικό χώρο βλέπε ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Ν., *Η Εκκλησία στη Νεοελληνική κοινωνία. Γλωσσοκοινωνιολογική ανάλυση των Εγκυκλίων της Ιεράς Συνόδου*, Θεσσαλονίκη 2000, σ. 285 κ. ε.
9. Βλέπε *Ματθαίος* 5, 13-4.
10. «*Το γαρ της Εκκλησίας όνομα ου χωρισμού, αλλά ενώσεώς εστί και συμφωνίας όνομα*». ΙΩ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Ομιλία εις την Α' Κορινθίους* 1,1, PG 61,13.
11. Πρβλ ΝΕΛΛΑ Π., «Ορθοδοξία και Πολιτική», *Μαρτυρία Ορθοδοξίας*, Αθήνα 1971, σ. 172. Βλέπε επίσης τις ενδιαφέρουσες σχετικές μελέτες των ΜΑΪΝΑ Ι., «Ορθόδοξο ήθος και πολιτική δραστηριότητα», *Η Ορθοδοξία ως πολιτική διακονία* (έκδ. Ι. Μονής Αγίου Νεοφύτου), Λευκωσία 1984, σ. 1-7. ΑΡΧΙΜ. ΦΙΛΟΘΕΟΥ ΦΑΡΟΥ, «Η πολιτική μέσα από το πρίσμα της Ορθοδόξου παραδόσεως και της ψυχολογίας», *Η Ορθοδοξία ως πολιτική διακονία*, σ. 79-94. ΚΛΕΜΑΝ Ο., *Ορθοδοξία και πολιτική*, Θεσσαλονίκη 1985. ΠΕΤΡΟΥ Ι., *Εκκλησία και πολιτική*, Θεσσαλονίκη 1992, και *Χριστιανισμός και κοινωνία*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2004, σ. 324-344.
12. Βλέπε ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΥ Ν., *Ο Ελληνικός κοινοτισμός και η νεοελληνική κοινοτική παράδοση*, Παρουσία, Αθήνα 1993, σ. 54 και 73-74.
13. Βλέπε *Πράξεις* 2, 44 κ. ε.
14. ΜΠΕΡΔΙΑΓΕΦ Ν., *Βασίλειο του Πνεύματος και Βασίλειο του Καίσαρα* (μετάφρ. Β. Γιουΐτση), Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 151.
15. Βλέπε ΓΙΟΖΕΦ ΡΑΤΣΙΓΚΕΡ - ΠΑΠΑΣ ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΣ ΙΣΤ', ΓΙΟΥΡΓΚΕΝ

ΧΑΜΠΕΡΜΑΣ, *Η διαλεκτική της εκκοσμικεύσεως. Λόγος και θρησκεία*, Εστία, Αθήνα 2010.

16. Για τον ελληνικό κοινοτισμό βλέπε ιδίως ΚΑΡΑΒΙΔΑ Κ., *Σοσιαλισμός και κοινοτισμός*, Κοραής, Αθήνα 1930. ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΥ Ν., *Ο ελληνικός κοινοτισμός και η νεοελληνική κοινοτική παράδοση*, Παρουσία, Αθήνα 1993.

(Πηγή: Περιοδικό "Θεολογία" 2015 τεύχος 1)